

УДК 37.013.77

Рогожина О.О.

методист Центру практичної психології,
соціальної роботи та здорового способу життя
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
derzinya.oz@gmail.com

ПСИХОСЕКСУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми. Потреба в покращенні сексуальної освіти учнівської молоді в сучасному закладі освіти обумовлена прискореним статевим дозріванням школярів, недостатнім рівнем обізнаності неповнолітніх у статевій сфері, отриманням перекрученої, недостовірної, вульгарної інформації з цього питання переважно від однолітків та з інтернет ресурсів сумнівної якості. Значний вплив на підлітків має вільний та необмежений доступ до порнографії, кіно- та телепродукції сексуальної тематики, що руйнує психіку неповнолітніх.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблеми здійснення сексуальної освіти відображені в дослідженнях вітчизняних науковців: теоретичні основи статевого виховання (І.П. Петрище, В.П. Кравець, Л.І.Слинько). У науково-педагогічній літературі зустрічаємо низку публікацій про проблеми психосексуального розвитку особистості в період дорослішання Т. Говорун, К. Імелінського, О. Іоффе, В. Кагана, М. Кле, Д. Колесова, І. Кулагіної, П. Массена, В. Пісоцького, І. Юнди та ін.

Т.Говорун наголошує, що статеве життя молоді, яке значно випереджає в часі досягнення особистісної зрілості, супроводжується знеціненням кохання, тривожністю, глибокими психічними травмами та розчаруваннями. Попри здобутки вчених у сфері сексуальної функції дорослої людини, сексуальна поведінка дітей все ще мало представлена в структурі психолого-педагогічного знання та в змісті освітніх програм [1].

Мета. На основі аналізу теоретичних джерел здійснити опис темпів психосексуального розвитку підлітків як умови для здійснення якісної сексуальної освіти.

Викладення основного матеріалу.

Ставлення до сексуальної освіти в Україні було і залишається суперечливим. Частина педагогів не заперечують сексуальної освіти, проте вважають, що її учнівська молодь має отримати шляхом самоосвіти – пошуком інформації та експериментуванням.

Та для того, щоб краще зрозуміти стан особистості школяра і педагогічно доцільно будувати стосунки з ним, якісно організовувати виховний вплив педагогам необхідно оволодіти знаннями про проблеми, що можуть виникати на різних етапах статевого розвитку людини.

При здійсненні сексуальної освіти, мають враховуватися наступні принципи: сексуальна освіта має бути інтегрована у всі напрями освітньої роботи закладу освіти; зміст, рівень знань, форми і методи роботи мають відповідати віковим особливостям школярів (зокрема темпам психосексуального розвитку). Організаційними формами можуть бути: фрагменти уроків й окремі уроки без порушення загальної логіки, структури та змісту предметів; факультативні заняття; тренінгові заняття.

Однією з умов якісної сексуальної освіти є зацікавленість педагогів у цьому процесі та їх обізнаність щодо темпів психосексуального розвитку підлітків. Психосексуальний розвиток – один з аспектів індивідуального психічного розвитку, в процесі якого формуються статева самосвідомість, статева роль і психосексуальна орієнтація людини. Починається із перших місяців життя і повністю завершується до 20-25 років вступом індивіда в період зрілої сексуальності (початком регулярного статевого життя з постійним партнером).

Існує кілька варіантів психосексуального розвитку (ПСР), які визначаються індивідуальними фізіологічними особливостями (співвідношенням рівнів статевих гормонів і гормону росту), а також психологічними чинниками (насамперед, ставленням до сексуальності дитини в сім'ї).

Підлітки з *нормальним ПСР* мають середній зріст і масу тіла. Для цього варіанта характерні середні темпи фізичного і статевого розвитку. Середній вік перших місячних 13,5 років, перших полюцій – 15 років. Формування сексуального потягу завершується до 16-17 років, він слабо або помірно виражений. Підлітки цього психологічного типу найчастіше цілком задовольняються заняттями й інтересами, не пов'язаними із сексом. Установка «хочеться спробувати, але розумію, що ще рано» стримує їхню сексуальну активність.

Для підлітків з *прискореним ПСР* властивий нормальний або бурхливий фізичний розвиток, вони мають фенотипічний вигляд дорослої жінки або чоловіка. Їхня сексуальна активність може виявитися вже із 12-13 років. У всіх осіб цієї групи до 15-16 років спостерігається регулярне статеве життя, як правило, з високим ступенем задоволеності.

Дівчата зазвичай середнього або нижче середнього зросту, трохи пухкенькі. Психологічно вони спокійні, доброзичливі, життєрадісні, комунікабельні. Потяг до розваг переважає мотивацію до навчання. Нерідко є лідерами неформальних молодіжних компаній. Юнаки також зазвичай середнього або нижче середнього зросту, широкоплечі, міцної статури.

У підлітків цієї групи в сексуальності переважає фізіологічний компонент над емоційним. Вони не цінують тривалих залицянь. Головне для них – отримати задоволення. Підлітки саме цієї групи мають найвищий ризик небажаної вагітності і ураження інфекціями, що передаються статевим шляхом. Дівчата цього типу частіше стають жертвами сексуального насильства.

Загалом раннє статеве життя без психоемоційного компонента може принести розчарування і стати потужним джерелом стресу. Конфлікти з батьками через їх неприйняття раннього статевого досвіду доньки або сина можуть спровокувати втечу підлітка з дому. У такій ситуації жодні вмовляння і заборони не ефективні, оскільки активність лімбічної системи домінує над активністю префронтальної кори головного мозку: підлітки спочатку роблять і тільки потім думають, що зробили. Тому вже до 12 років підлітків із такими характеристиками потрібно ознайомлювати із заходами щодо профілактики інфекцій та планування вагітності.

При *уповільненому ПСР* усі стадії статевого потягу з'являються пізніше, ніж за нормального розвитку. Платонічний потяг формується лише до 14-15 років. Зовні такі підлітки або мініатюрні або при нормальному зрості мають недостатню масу тіла. У дівчат місячні з'являються після 15-16 років. Еротичний потяг формується після 16 років, а сексуальний – у 18-20 років. Відсутність сексуального потягу сприймається як сором'язливість, порядність і збігається з їхніми моральними й етичними установками.

У характері підлітків з уповільненим ПСР є такі риси, як пасивність, інфантильність, споглядальність, тривожність, сором'язливість, замкнутість. У юнаків часто відбувається помірна соціальна дезадаптація в колективі однолітків. Дівчата не сприймають їх серйозно, і через це у них виникає брак спілкування із протилежною статтю. Зазвичай, підлітки цієї категорії до 16-18 років не мають статевого контакту (статевий потяг у них затримується на платонічній або еротичній стадії). Вони не дають приводів для непорозумінь у сім'ї, слухняні, старанні, як правило, захоплені навчанням.

Варто пам'ятати, що у таких підлітків розмови про сексуальність (використання презервативів, протизаплідних засобів, інфекційні захворювання, вагітність) можуть викликати неприємні почуття, навіть викликати шок. За рівнем біологічного розвитку ці підлітки фактично ще є дітьми, тому виховання їх у тому, що стосується питань статі, має бути дуже делікатним.

У випадку *пригніченого ПСР* розвиток досягає платонічної або навіть еротичної стадії, а потім пригнічується. Перший тип підлітків із пригніченим ПСР – дівчата, які стикаються в родині зі складними проблемами: гіперопікою, емоційною ізоляцією з боку матері, сексуальними домаганнями з боку вітчима, відсутністю батька, неправильним статевим вихованням. Дівчина спостерігає важку долю матері і не хоче повторити її, тому внутрішньо відкидає роль жінки й матері. Другий тип підлітків із пригніченою сексуальністю – це гіперсоціальні юнаки й дівчата з підвищеними вимогами і високими кар'єрними прагненнями. При повній сублімації сексуальності, наприклад у навчання, у юнаків можуть порушитися вироблення сперматозоїдів і еректильна функція, а у дівчат – менструальний цикл.

У деяких підлітків, зазвичай дівчат, статевий потяг витісняється уявленнями про те, що секс – це брудно і вульгарно. Вони намагаються не помічати цієї сторони людського життя. При нормальному і навіть пришвидшеному статевому розвитку сексуальні переживання у таких

підлітків нічим не заміщуються, що веде до психологічних труднощів і виникнення психосоматичних розладів та порушень у роботі внутрішніх органів (серцево-судинної системи, органів дихання, травлення) внаслідок розладу їх нервової регуляції. Можливі хворобливі менструації і маткові кровотечі пубертатного періоду [3].

Висновки. Для здійснення сексуальної освіти школярів вкрай важлива правильна і своєчасна реакція та емоційна оцінка педагогів особливостей поведінки підлітків, міжстатевих стосунків з ровесниками, підґрунтям якої мають бути міцні знання того, що в їх розвитку є нормальним, а що – відхиленням від норми.

Література

1. Говорун Т. В. Стать та сексуальність: психологічний ракурс : навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 1999. – 384 с.
2. Кравець В.П. Історія гендерної педагогіки. Навчальний посібник. – Тернопіль: Джура, 2005. – 440 с.
3. Курс підготовки вчителів «Основи здоров'язбережувальної компетентності». URL: <http://multycourse.com.ua/ua/page/16/63>.

УДК 378:316.7

Рокіцька Н.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології
та методики навчання німецької мови
Тернопільського національного педагогічного
університету імені В. Гнатюка
ndaniw@ukr.net

ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛІСТІВ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ: МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ

Одне із головних завдань вищої школи сьогодення полягає у створенні якісно нової освітньої системи, яка здатна забезпечити взаємодію спеціалістів у глобальному просторі, що включає конгломерат культур. Вища школа, яка готує майбутніх фахівців, не повинна стояти осторонь від означених процесів і тенденцій. Вектори системи вищої освіти повинні й надалі бути спрямовані на пошуки і утвердження актуальних підходів до підготовки спеціалістів нової генерації, здатних не лише добре володіти знаннями іноземних мов, а й бути посередниками між рідною та іншомовною культурою і, як наслідок, стати конкурентоспроможними фахівцями на ринку праці, завжди бути готовими до міжкультурної взаємодії.

Від рівня сформованості мовної та культурної компетенції особистості залежить точність та ефективність комунікації майбутніх спеціалістів, а культурно-пов'язане навчання повинно спрямовуватись на розвиток комунікативної компетенції студентів з перетворенням її у міжкультурну компетенцію. Не можна залишити поза увагою той факт, що більшість